

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Dichtbij en nieuw elan: Heeft de perceptie op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging invloed op of een kiezer stemt op een nieuwe partij?

Dieteren, Sterre

Citation

Dieteren, S. (2022). *Dichtbij en nieuw elan: Heeft de perceptie op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging invloed op of een kiezer stemt op een nieuwe partij?*.

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master thesis in the Leiden University Student Repository](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3512559>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Bachelorproject Politicologie Sterre Dieteren (s2171422)

Definitieve versie, 22-12-2022

Docent: M. Nagtzaam

Woordenaantal: 7998 woorden

Bron: Vee-en-Gewas.nl

Bron: Youtube.nl

Dichtbij en nieuw elan

Een kwantitatief onderzoek naar of de perceptie van kiezers op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging invloed heeft of op zij op nieuwe partijen stemmen

Inleiding

“Inwoners van het platteland voelen zich meer en meer vervreemd van de Haagse regels die worden bedacht door mensen die te ver van het platteland, of de regio’s afstaan. BBB gaat de stem van het platteland voorgoed laten weerklinken in Den Haag.” (BoerBurgerBeweging, 2021, p. 2). Op deze manier opent de BoerBurgerBeweging haar verkiezingsprogramma waarmee zij meedoet aan de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. De nieuwe partij schetst in haar programma een beeld dat de huidige politiek niet in staat is tegemoet te komen aan de wensen en de behoeften van het platteland en dat er een nieuw geluid nodig is voor de boeren in de politiek. De boodschap slaat aan: met 104.319 stemmen weet Caroline van der Plas, lijsttrekker voor de BoerBurgerBeweging, een zetel te bemachtigen in het parlement (Kiesraad, 16 april 2021, p. 155).

Bij diezelfde verkiezingen werden er nog drie andere nieuwe partijen het parlement ingestemd: BIJ1, JA21 en Volt. Dit zou kunnen betekenen dat door de hoge fragmentatie en een steeds grotere diversiteit aan partijen een groot aantal Nederlandse burgers gerepresenteerd wordt in de Tweede Kamer. Maar het blijkt dat de regionale spreiding van de Kamerleden in 2021 is afgenomen ten opzichte van 2017 (Parlement.com, z.d.). Kamerleden uit de Randstad vormen een grote meerderheid: 35% van de nieuwe Tweede Kamer, verkozen in 2021, komt uit de provincie Zuid-Holland, 25% uit Noord-Holland en 11% procent uit Utrecht. Zowel Zeeland, Flevoland en Drenthe leverden per provincie maar 1% van de volksvertegenwoordiging (Parlement.com, z.d.). Uit de provincie Friesland komt 2% van de Tweede Kamerleden, wat neerkomt op 3 zetels. Dat terwijl Friesland voor een evenredige regionale vertegenwoordiging in de Tweede Kamer recht heeft op zes zetels (Bakker, 2022).

In 2018 presenteerde de Staatscommissie parlementair stelsel een onderzoek waarin nagedacht was over de toekomstbestendigheid van het Nederlandse parlementaire stelsel. Daarin kwam onder andere naar voren dat ‘35% van de bevolking steun geeft voor de versterking van de regionale component in het kiesstelsel’ (Van der Meer et al., 2017, p. 93). Toenmalig minister van Binnenlandse Zaken Kajsa Ollongren maakte hierop een wetsvoorstel waarin het kiesstelsel wordt vernieuwd waarbij de kiezer kan kiezen tussen stemmen op de lijst van de partij of op een kandidaat; de kandidaatsstem krijgt hierbij een zwaarder gewicht (Kiesraad, 29 januari 2021). Inmiddels ligt het wetsvoorstel ‘Met één stem meer keuze’ weer terug bij de huidige minister Bruins Slot omdat de Kamer en de Raad van State fundamentele bezwaren hadden tegen de opbouw van het wetsvoorstel (Parlement.com, 2022), maar er werd

duidelijk dat er onder de bevolking in meer of mindere mate een behoefte leeft aan meer lokale vertegenwoordiging in de politiek en dat de politiek hier ook op in wil spelen.

Nu er zo veel nieuwe partijen in de Tweede Kamer zijn gekomen de afgelopen jaren (in 2017 waren het er ook al twee), rijst de vraag wie er op die nieuwe partijen stemt en wat de beweegredenen van deze kiezers zijn. Onderzoek heeft al laten zien dat een beweegreden voor kiezers om te stemmen op een nieuwe partij kan zijn, dat zij zich ondervertegenwoordigd voelen door de huidige volksvertegenwoordiging (Wuttke, 2022, p. 41). Omdat een gebrek aan regionale vertegenwoordiging een vorm van politieke ondervertegenwoordiging is, kan de worden verondersteld dat dit gebrek invloed kan hebben op het stemgedrag van een kiezer, waarbij deze kiest voor een nieuwe partij.

Het is relevant om te weten of dit gevoel een reden kan zijn om te stemmen op een nieuwe partij, omdat het toenemende aantal nieuwe partijen in de Tweede Kamer ook negatieve gevolgen met zich meebrengt (Van de Wardt, Otjes & Beyens, 2017, p. 111). Denk aan de lange formatie, terwijl Nederland in het voorjaar van 2021 juist een daadkrachtige aanpak van een nieuwe regering nodig had ten tijde van de kindertoeslagenaffaire en de coronacrisis (Van Holsteyn, 2021).

Bovenstaande zal onderzocht worden aan de hand van de volgende onderzoeksvraag:

Heeft de perceptie van kiezers op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging invloed op het feit of die kiezers stemmen op een nieuwe partij?

Theoretisch kader

Nieuwe partijen: wat zijn ze, hoe ontstaan ze en wie stemt erop?

Sinds 2017 zijn er in de Tweede Kamer zes nieuwe partijen in het parlement gekomen. Het politieke landschap in Nederland raakte hierdoor nog verder gefragmenteerd en er hadden nog nooit zo veel partijen in de Tweede Kamer minder dan tien zetels als nu (Sipma et al., 2021, p. 12). De politieke fragmentatie was in ieder geval duidelijk terug te zien tijdens het proces van coalitievormen: de formatie van 2021 is de langste in de geschiedenis tot nu toe (Parlement.com, 2021). De nieuwe partijen blijken voor de kiezer een aantrekkelijk alternatief te zijn geweest voor de al gevestigde partijen. Daar kunnen verschillende redenen de doorslaggevende factor voor zijn geweest.

Van de Wardt en Otjes (2022) vonden dat nieuwe partijen eerder toe zullen treden tot het parlement als de ideologische incongruentie tussen de kiezer en de al gevestigde partijen groter is en dat kiezers eerder op nieuwe partijen zullen stemmen als deze ideologisch dichter bij hen staan dan al gevestigde partijen (pp. 208-209). Verder wijst de literatuur over nieuwe partijen ook uit dat kiezers voor nieuwe partijen kunnen stemmen omdat zij vinden dat de gevestigde partijen belangrijke topics in de politiek negeren en omdat die kiezers cynisch zijn over de gevestigde politiek (Otjes & Van de Wardt, 2020, pp. 16-17). Sikk (2012) stelde dat om stemmen te trekken niet eens inhoudelijke verschillen met de gevestigde partijen aan de orde moeten zijn bij nieuwe partijen, maar dat zelfs de 'nieuwigheid' van een nieuwe partij op zichzelf stemmen kan trekken (p. 480).

'Nieuwe partijen' komen in verschillende soorten en maten. Zo kan een nieuwe partij ontstaan door een afsplitsing te zijn van een al gevestigde partij, twee gevestigde partijen kunnen samenkomen tot een nieuwe fusiepartij of een compleet nieuwe groepering in de samenleving kan een nieuwe politieke partij starten om deel te nemen aan de verkiezingen. Tot slot kan een partij zichzelf 'vernieuwen' tot een compleet nieuwe partij door een compleet nieuw partijprogramma te schetsen, zichzelf eventueel te verplaatsen op de ideologische links-rechtsschaal en daarmee nieuwe kiezers proberen aan te trekken (Krouwel & Lucardie, 2008, p. 279).

Bij het type nieuwe partij dat ontstaat als een nieuw initiatief vanuit de samenleving, kan ook nog onderscheid gemaakt worden tussen drie beweegredenen van de initiatiefnemers om de nieuwe partij te stichten. Zo kan een nieuwe partij ontstaan vanuit 'vertakking' wat betekent dat een internationale organisatie zichzelf wil laten vertegenwoordigen in een nationale politieke partij. Een oud voorbeeld hiervan is de Natuurwetpartij (NWP) en als

recent voorbeeld hiervan kan de pan-Europese partij VOLT worden genomen. De Partij voor de Dieren (PvdD) en BoerBurgerBeweging (BBB) zijn dan weer voorbeelden van ‘herschikking’. Dat wil zeggen: deze partijen ontstonden uit onvrede over de afwezigheid van specifieke standpunten in de gevestigde politieke orde. Een sociale beweging in de samenleving richtte daarom een partij met deze specifieke standpunten op. Ten derde kan een nieuwe partij ook ontstaan vanuit privaat initiatief: een voorbeeld hiervan is Leefbaar Nederland (LN) (Krouwel & Lucardie, 2008, p. 281). Als een politieke partij uit privaat initiatief ontstaat wordt daarmee bedoeld dat er ‘ondernemers’ in de samenleving zijn, personen met een netwerk en de intentie invloed uit te oefenen op de gevestigde orde, die een kans zien om met een nieuwe politieke partij invloed te krijgen in het Nederlandse parlement (Krouwel & Lucardie, 2008, p. 284).

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de verschillende bovenstaande definities van nieuwe partijen. Het is niet per se relevant voor dit onderzoek hoe de nieuwe partijen precies zijn ontstaan, omdat we alleen antwoord willen op de vraag of de kiezer op een nieuwe partij heeft gestemd. Als het voor de kiezer maar een nieuwe partij was waarop zij voor het eerst stemden, na bijvoorbeeld jarenlang op een andere partij gestemd te hebben.

Meer behoefte aan regionale vertegenwoordiging als beweegreden?

Of het nou een inhoudelijk topic is dat genegeerd wordt door de huidige politiek of de frisse blik die mist, er is iets wat de kiezer beweegt om voor een nieuwe partij te kiezen. Zou de perceptie op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging ook een reden kunnen zijn?

Dat de geografische representatie in Nederland laag is, betekent niet dat de Randstad-dominantie kiezers onberoerd laat. Uit het Nationaal Kiezersonderzoek van 2021 blijkt dat 5% van de kiezers een voorkeursstem op een kandidaat uitbrengt omdat deze kandidaat ‘uit de regio’ komt. Uit een experiment met verschillende profielen van kandidaten, waarbij er gedifferentieerd werd met of een kandidaat uit ‘het dorp’ of ‘de Randstad’ kwam, bleek ook dat de kandidaat uit ‘het dorp’ significant populairder was dan de kandidaat uit ‘de Randstad’ (Sipma et al., 2021, p. 71). De opkomst van de BoerBurgerBeweging is volgens het Nationaal Kiezersonderzoek 2021 daarnaast een schoolvoorbeeld voor het door de kiezer kritische geluid op de kandidaat uit ‘De Randstad’ (Sipma et al., 2021, p. 71).

Door kabinet Rutte-II is in 2017 een staatscommissie ingesteld om de veerkracht van het huidige parlementaire stelsel te onderzoeken. Daarbij werd ook gekeken naar de regionale vertegenwoordiging in de Kamer. Er werden door de commissie aanbevelingen gedaan voor de vernieuwing van het kiesstelsel. Volgens de staatscommissie was de ‘vernieuwing van het

kiesstelsel vooral gelegen in (1.) het versterken van de persoonlijke en, tot op zekere hoogte, van de regionale componenten, met als achterliggend motief het geven van meer keuzevrijheid aan de kiezer opdat deze zich beter gerepresenteerd kan weten, wat mogelijk een positief effect kan hebben op de 30% van de kiezers die zich slecht vertegenwoordigd voelen' (Staatscommissie parlementair stelsel, 2018, p. 109). Een oplossing die door de commissie wordt aangedragen is het 'Burgerforum Kiesstelsel' waarin er een stem uitgebracht kan worden op een individuele kandidaat waarbij de persoonsstem meer gewicht krijgt (Staatscommissie parlementair stelsel, 2018, p. 115). Een voorkeursstem krijgt dan per saldo meer gewicht (Staatscommissie parlementair stelsel, 2018, p. 112). Verder bleek uit het Nationaal Kiezersonderzoek van 2017 dat '35% van de bevolking steun geeft voor de versterking van de regionale component in het kiesstelsel' (Van der Meer et al., 2017, p. 93).

In het Nationaal Kiezersonderzoek van 2017 werd dieper gekeken naar de steun voor de versterking van de regionale component in een nieuw kiesstelsel. Wat bleek is dat vooral de kiezers van de regeringspartij CDA (45%) meer voorstander waren van deze versterking dan kiezers van andere regeringspartijen. Bij de oppositiepartijen stonden vooral kiezers van de PVV hier welwillend tegenover (46%) (Van der Meer et al., 2017, p. 95). Dat de kiezers van het CDA deze verandering zouden steunen is ook geen verrassing, aangezien de partij het zelf al jaren heeft over de invoering van een regionaal kiesstelsel (CDA, 2021, p. 80). Maar er blijken dus wel grote verschillen te zijn tussen de kiezers van de verschillende partijen.

Tot slot bleek dat 40% van de kiezers het in het Nationaal Kiezersonderzoek van 2017 eens waren met de stelling 'iedere provincie of regio moet een eigen vertegenwoordiger hebben' (Nagtzaam & Louwerse, 2022, p. 2).

Met bovenstaande opsomming wordt duidelijk dat er onder kiezers, hoewel het geen meerderheid is, zeker behoefte is aan meer regionale vertegenwoordiging in de Kamer.

Het Nederlandse kiesstelsel

Hoe is het dan te verklaren dat de regionale vertegenwoordiging in Nederland niet volledig representatief is voor de Nederlandse bevolking? En daarnaast dat er sinds 2017 zo veel nieuwe partijen een zetel hebben bemachtigd in het Nederlandse parlement?

Sinds 1917 kent Nederland een representatieve democratie en het proportioneel kiesstelsel. Dat electoraal systeem werkt als volgt: Nederland is opgedeeld in negentien kieskringen waarbij partijen in alle kieskringen andere lijsten in mogen leveren. Maar de stemmen worden geteld alsof Nederland één kiesdistrict bestrijkt, wat betekent dat geen één stem verloren zal gaan. Alle stemmen worden immers proportioneel verdeeld over de

deelnemende partijen (Andeweg, 2005, p. 497). Kiezers kunnen wel hun voorkeursstem geven aan een specifieke kandidaat van de partij waarop zij willen stemmen, maar in dit proportionele stelsel wordt iedere stem voornamelijk geteld als een stem op de partij, totdat een kandidaat genoeg voorkeursstemmen heeft. Dan zal de stem op deze kandidaat wél tellen als een aparte stem op een kandidaat (Andeweg, 2005, p. 494).

Deze kieskringen zijn ingevoerd zodat partijen kunnen differentiëren in wie zij op de lijst zetten per kieskring, om zo geografische representatie mogelijk te maken. Echter blijkt in de praktijk dat partijen meestal vrij identieke lijsten aanleveren per kieskring (Andeweg, 2005, p. 494). Tot 1960 kwam het nog geregeld voor dat partijen een andere lijsttrekker per kring aanleverden, om zo de binding per kiesdistrict met vertegenwoordigers te verhogen. Lijsttrekkers uit ‘de provincie’ zorgden voor meer persoonlijk contact en een aantrekkelijkere manier van campagne voeren per gebied (Andeweg, 2005, p. 496). Maar met de komst van de televisie werden campagnes veel nationaler van karakter en kwam het veel minder voor dat er in de top vijf van de partijlijst gevarieerd wordt per kring. Hoewel er nog wel eens bij lijstduwers (personen laag op de lijst) andere personen per kring worden gekozen door een partij, en dit potentie heeft om de geografische representatie in de Tweede Kamer te verhogen, blijkt dat partijen door gebruik van andere mogelijkheden van de Kieswet deze geografische representatie toch niet faciliteren. De kieskringen zijn daarom meer administratief van aard dan dat ze bijdragen aan de representatie in de democratie (Andeweg, 2005, pp. 496-497).

Staat een kiezer dan helemaal buiten spel bij het bepalen van de regionale spreiding van Kamerleden? Nee, want kiezers kunnen voorkeursstemmen uitbrengen. Om met voorkeur verkozen te worden, moet een persoon op de lijst 25% van de kiesdeler halen (Andeweg, 2005, p. 494). Het inmiddels zelfstandige Kamerlid Omtzigt haalde in de verkiezingen van 2012 en 2017, toen hij nog op de lijst stond voor zijn oude partij CDA, de voorkeursdrempel en deze voorkeursdrempel passeerde hij zelfs in één kieskring (De Jong, 2018, p.288). Zijn binding met zijn regio Twente is stevig (Sipma et al., 2021, p. 71) en dit sterkt hem ook nog steeds in zijn Kamerwerk. Aldus Omtzigt bij in een interview met Humberto Tan: “Soms is het ook goed dat je ergens woont om iets te zien. Als je ziet hoe vaak we het over Amsterdamse of Haagse problemen hebben, en hoe weinig we het over andere gebieden hebben... dat heeft iets te maken met; wonen die mensen daar, kennen die de realiteit?” (Omtzigt, 2021).

In het Nederlandse kiesstelsel is de vertegenwoordiging dus evenredig, de hele natie wordt gezien als één groot kiesdistrict waarbij de stemmen over de 150 zetels moeten worden verdeeld (Andeweg, 2005, p. 497). Dat element sluit het hebben van een lokale vertegenwoordiger per kiesdistrict uit (Gallagher & Mitchell, 2017, p. 32). Wel faciliteert het Nederlandse kiesstelsel iets anders: een meerpartijenselsel en de relatief gemakkelijke komst van nieuwe partijen (Andeweg, 2005, p. 499). Het Nederlandse kiesstelsel wordt daarom ook wel ‘open’ genoemd: nieuwe partijen hoeven alleen de kiesdrempel te halen voor het kunnen bemachtigen van een zetel in het parlement. In vergelijking tot systemen van andere landen ligt de drempel voor toetreding van nieuwe partijen in Nederland dus relatief laag (Chiru, Popescu & Székely, 2021, p. 318).

De praktijk wijst ook uit dat het in het Nederlandse kiesstelsel goed mogelijk is voor een nieuwe partij om door te breken: tussen 2006 en 2017 kwamen er vijf nieuwe partijen in het parlement (PVV, PvdD, 50Plus, FVD en DENK) en in 2021 kwamen daar nog vier nieuwe partijen bij: BBB, BIJ1, JA21 en Volt. Die vijf nieuwe partijen die voor of tijdens de verkiezingen van 2017 een zetel of meerdere zetels bemachtigden, weten zich tot nu toe overigens ook staande te houden (Sipma et al., 2021, p. 18).

‘Peripheral Resentment’

Onderzoek toont aan dat hoe verder een kiezer van het politieke centrum af woont, hoe groter de kans is dat die kiezer afkeer heeft van de politiek.

In het artikel *The revenge of the places that don't matter (and what to do about it)* spreekt Rodríguez-Pose over ‘the places that don't matter’ en daarmee bedoelt hij gebieden die te kampen hebben (gehad) met landbouw- of industriële crises, uitgaande migratie en een braindrain, waardoor het gevoel is ontstaan dat er geen toekomst is in deze gebieden. Dit gevoel van gebrek aan vertrouwen in de toekomst wordt van binnenin geloofd, maar ook van buitenaf. Deze plaatsen hebben niet kunnen meebewegen op de golven van economische groei ontstaan door globalisatie, open markten, economische integratie en migratie (Rodríguez-Pose, 2018, p. 205), maar de inwoners moeten juist gebukt leven onder de negatieve gevolgen die deze processen voor hen betekenen. Een duidelijk voorbeeld van de politieke kloof tussen het platteland en de steden in het Verenigd Koninkrijk is die van hoe verschillend er op het Brexit-referendum is gestemd. De grote steden kozen er voornamelijk voor om in de Europese Unie te blijven, terwijl er in de rurale gebieden die te maken hadden met industriële achteruitgang veel werd gestemd om uit de EU te stappen (Rodríguez-Pose, 2018, p. 198). Hier is weer duidelijk te zien dat de steden die economisch gefloreerd hebben

door Europese integratie en globalisatie de huidige situatie wilden behouden, maar de rurale gebieden die juist hun economische groei zijn verloren door diezelfde Europese integratie en globalisatie, tegen stemden.

In Nederland is een soortgelijk patroon te vinden. De Lange, van der Brug en Hartevelt (2022) toonden aan dat burgers die verder weg wonen van het politieke centrum meer kans hebben op het hebben van een ‘peripheral resentment’: een wrok en ontevreden gevoel tegenover het politieke centrum vanuit de periferie (p. 11). Deze wrok is vooral hoog in gebieden waar inwoners een laag inkomen hebben en er een braindrain en drain van jongeren naar de stad toe plaatsvindt.

‘De PVV is in het dorp!’ schrijft politicoloog Hans van der Heijde in 2011. Dat is volgens hem een opvallend gegeven, aangezien de zich PVV toentertijd vooral richtte op anti-islam sentiment en op het platteland nog maar weinig moslims woonden. Volgens hem is de populariteit van de populistische PVV op het platteland onder andere toe te schrijven aan de afwezigheid van contact tussen bewoners van de platteland en mensen met een andere religie, huidskleur of cultuur. Als je niet ziet dat mensen met een speciale achtergrond veeleer niet voldoen aan de negatieve stereotypen die er over hen bestaan, blijf je er ook afkeurend tegenover staan (Van der Heijde, 2011, p. 28). Daarnaast is een verklaring dat bewoners van gebieden buiten de steden meer zorgen hebben over hun dagelijkse bestaan en het gevoel hebben dat de politiek hen niet ziet. Dit ligt in lijn met de redenatie die hierboven is gegeven, over de ‘places that don’t matter’, dat bewoners van deze gebieden populistische attitudes hebben omdat zij de huidige politiek en overheid niet meer vertrouwen (Van der Heijde, 2011, p. 28).

Onvrede met de politiek betekent dat kiezers op zoek (moeten) gaan naar een alternatief. Dan komen we weer bij de beweegredenen waarom kiezers op nieuwe partijen stemmen: omdat zij zich niet meer kunnen vinden in de gevestigde politiek. Hetzij omdat er politieke thema’s worden genegeerd door de huidige politiek, hetzij omdat zij een frisse nieuwkomer in de politiek missen, of omdat zij over het algemeen cynisch zijn over de gevestigde politiek. Dit schept de verwachting dat kiezers in gebieden waar zij verder verwijderd zijn van het politieke centrum eerder stemmen op nieuwe partijen dan kiezers die zich niet verwijderd voelen van de politiek. In onderzoek naar populistische partijen zien we dat al terug: in perifere gebieden waarin men een wrok voelt ten opzichte van de landelijke politiek, zijn de populistische attitudes bij kiezers hoger (De Lange, van der Brug & Hartevelt, 2022, p. 2; Rodríguez-Pose, 2018, p. 198). Met populistische attitudes wordt in deze context het volgende bedoeld: ‘een verzameling van ideeën die de samenleving

beschouwt in twee gescheiden groepen, namelijk de groep van ‘het pure volk’ en die van ‘de corrupte elite’, en stelt dat de politiek geregeerd moet worden door de wil van het volk’ (Hawkins, Read & Pauwels, 2017, p. 277; Marcos-Marne et al., 2020, p. 4). Deze populistische attitudes weerspiegelen dus dezelfde wrok tegen de politiek.

Laten nu vooral de gebieden die verder zijn verwijderd van ‘Den Haag’ ondervertegenwoordigd zijn in de Tweede Kamer. Limburg, Overijssel, Groningen, Friesland, Zeeland, Flevoland en Drenthe beslaan tezamen maar 17% van de zetels, gekeken naar de woonprovincie van de Kamerleden (Parlement.com, z.d.). Dat terwijl, zoals al vermeld in de inleiding, Zuid-Holland de woonprovincie is van 35% van de Kamerleden, Noord-Holland van 25% en Utrecht van 11%. Zouden de kiezers uit de gebieden waarvan de regionale afspiegeling het slechtst is geregeld, eerder stemmen op nieuwe partijen, kijkend naar bovenstaande redenatie?

De onderzoeksvraag ‘*Heeft de perceptie van kiezers op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging invloed op het feit of die kiezers stemmen op een nieuwe partij?*’ zal onderzocht worden aan de hand van onderstaande hypothese:

H1: Kiezers die vinden dat hun regio niet voldoende gerepresenteerd wordt, stemmen eerder op een nieuwe partij, dan kiezers die vinden dat hun regio voldoende gerepresenteerd wordt.

Welke nieuwe partijen?

Zoals al eerder vermeld, zijn er sinds 2017 zes nieuwe partijen geweest die verkozen zijn in de Kamer (Sipma et al., 2021, p. 18). Dat betekent niet dat dit de enige partijen waren die een gooi deden naar een zetel in het parlement. Alle partijen die op het stembiljet stonden worden opgenomen in de analyse. Het is daarom van belang kort wat partijen uit te lichten die meededen aan de Tweede Kamerverkiezingen in 2017 en 2021 om zo meer context te geven aan het onderwerp. Nota bene: er wordt geen uitputtende opsomming gegeven van de deelnemende partijen, maar er wordt een selectie gemaakt, enkel en alleen om een idee te krijgen bij de nieuw opgerichte partijen.

Dit scriptie-onderzoek begon met een deel van de introductie van het verkiezingsprogramma van de BoerBurgerBeweging. De partij wil ‘de stem van het platteland zijn’ (BoerBurgerBeweging, 2021, p. 2) en volgens het Nationaal Kiezersonderzoek 2021 is de BoerBurgerBeweging ‘de meest in het oog springende manifestatie van de scheidslijn regio-Randstad’ (Sipma et al., 2021, p. 71). Deze nieuwe partij richt zich op het vertegenwoordigen van een partij die (blijkbaar) nog niet goed vertegenwoordigd is in de politiek, aldus de partij zelf.

Een aantal nieuwe partijen hebben van discriminatie hun belangrijkste speerpunt gemaakt. Volgens het Nationaal Kiezersonderzoek van 2017 zijn DENK en Artikel 1 (later: BIJ1) zichtbare antiracismepartijen, wat ‘gepercipieerde ondervertegenwoordiging onder burgers met een niet-Westerse achtergrond wellicht heeft getemperd’ (NKO 2017, p. 82). In 2017 werd Artikel1 niet verkozen in de Kamer, maar toen de partij in 2021 onder een nieuwe naam meedeed met de verkiezingen bemachtigde zij in de persoon van Sylvana Simons wel een zetel. Belangrijk hierbij is om te weten dat in de zomer van 2020 wereldwijd Black Lives Matter-protesten werden gehouden en discussie omtrent discriminatie veelbesproken werd in de maatschappij (Sipma et al., 2021, p. 95).

FVD en JA21 richten zich meer op anti-establishment sentiment in hun verkiezingsprogramma's. Op de site van de partij FVD is onder het standpunt ‘directe democratie’ het volgende te lezen: ‘De gevestigde politieke partijen hebben vrijwel identieke opvattingen over alle onderwerpen die er werkelijk toe doen. Een kleine groep van circa 10.000 mensen maakt in deze partijen de dienst uit en draait rond in de bestuurlijke baantjesroussel die Nederland domineert. Dat is het partijkartel.’ (FVD.nl, Directe Democratie). FVD zet zich duidelijk af tegen de bestaande politieke partijen. JA21 is ontstaan door een afsplitsing, vlak voor de Nederlandse verkiezingen in 2021, van voormalige

kandidaten op de partijlijst van FVD voor de verkiezingen. Maar ook deze partij presenteert zich als een alternatief voor het handelen van de huidige overheid (JA21, 2021, p. 6).

Een wat vreemdere eend in de bijt, vergeleken met de hierboven uitgelichte nieuwe partijen, was de nieuwe partij Volt in 2021. De partij veroverde in 2021 in één klap 3 zetels (Kiesraad, 2021, p. 9) en hoewel de partij zegt een nieuwe blik op de politiek te bieden (VOLT Nederland, 2021, p. 5), is het niet een partij die zich per definitie afzet tegen de bestaande politiek. De partij is onderdeel van een Europese beweging die in allerlei Europese landen actief is, een eenduidig partijprogramma heeft in al die landen en zelf zegt ‘een optimistisch geluid te bieden en voor betere Europese samenwerking te staan’ (VOLT Nederland, 2021, p.5).

Door een greep van de nieuwe partijen in 2017 en 2021 uit te lichten is duidelijk geworden dat hoewel alle partijen iets nieuws proberen te bieden in de Nederlandse politiek, zij van elkaar verschillen in hoe zij dat willen doen. De partijen gaan lang niet allemaal in op het onderwerp van regionale vertegenwoordiging in hun programma’s, maar om het ‘stemmen op nieuwe partijen’ in een totale context te zien werd deze niet-uitputtende opsomming gegeven.

In dit scriptie-onderzoek worden in het model wel alle nieuwe partijen meegenomen, ook diegenen die hier niet uitgelicht zijn en ook diegenen die geen zetel hebben bemachtigd na de verkiezingen. Maar het is relevant om te weten dat de nieuwe partijen elk een ander soort kiezer aantrekken en dat de kiezer die op een nieuwe partij stemt niet een eenduidig denkbeeld heeft.

Andere relevante factoren

Naast het feit dat de perceptie op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging eventueel een rol kan spelen in de overweging van een kiezer om op een nieuwe partij te stemmen, zijn er ook andere factoren die een rol kunnen spelen bij de partijkeuze van een kiezer. Hoe vollediger het model wordt, dus hoe meer variabelen er toegevoegd worden in de analyse, hoe beter het model wordt in het voorspellen van het effect van het gebrek aan regionale vertegenwoordiging. Vandaar dat er ook andere factoren worden belicht en toegevoegd aan het model.

In dit scriptie-onderzoek is al kort het verband tussen populistische attitudes bij een kiezer en het stemmen op een nieuwe partij aangehaald. De definitie die werd gegeven van populisme was ‘een verzameling van ideeën die de samenleving beschouwt in twee gescheiden groepen, namelijk de groep van ‘het pure volk’ en die van ‘de corrupte elite’, en

stelt dat de politiek geregeerd moet worden door de wil van het volk' (Hawkins et al., 2017, p. 277; Marcos-Marne et al., 2020, p. 4). Een populistische kiezer is dus in deze context een persoon die vindt dat de politiek onbetrouwbaar is en, in sommige gevallen, zelfs corrupt. Dat kan ertoe leiden dat een kiezer eerder op een nieuwe partij stemt dan op een al gevestigde partij. Er zullen variabelen worden toegevoegd aan het model die populisme kunnen aantonen bij een kiezer om zo het model meer voorspelkracht te geven. Dat zullen variabelen zijn waarbij de kiezer gevraagd wordt of hij of zij de politiek corrupt vindt en variabelen waarin wordt gevraagd of de kiezer vindt dat politici wel te vertrouwen zijn.

Overigens is bewezen dat de factoren corruptie en vertrouwen in de politiek ook los van elkaar invloed hebben of een kiezer op een nieuwe partij stemt. Hanley en Sikk bestuderen welke factoren van invloed zijn op het doorbreken van nieuwe anti-establishment partijen in Oost-Europa. Uit hun onderzoek blijkt dat als een kiezer denkt dat de politiek corrupt is en de politici corrupt zijn, in meer of mindere mate, dat een kiezer dan sneller op een nieuwe partij zal stemmen (Hanley & Sikk, 2016, p. 529). In *Political trust and the vote in multiparty elections: The Canadian case* beschrijven Bélanger en Nadeau, in Canadese context, dat de afname van het politiek vertrouwen ervoor heeft gezorgd dat meer mensen stemden op nieuwe partijen (Bélanger & Nadeau, 2005, p. 136).

Methodologie en analyse

Dutch Parliamentary Election Study

De hypothese in dit scriptie-onderzoek wordt getest aan de data die zijn verzameld bij de Nederlandse nationale verkiezingen in 2017 en 2021. Dit zijn de meest recente twee nationale verkiezingen en daardoor de meeste recente peilbakens in hoe de Nederlandse kiezer heeft gestemd. De data die hiervoor gebruikt zullen worden, zijn de databases die verzameld zijn en gebruikt zijn bij het Nationaal Kiezers Onderzoek in 2017 en in 2021. Deze database heet de Dutch Parliamentary Election Study (DPES).

Het Nationaals Kiezersonderzoek (NKO) wordt sinds 1971 rond iedere Tweede Kamerverkiezing uitgevoerd en heeft als doel een representatief beeld te krijgen van de politieke overwegingen, opvattingen en denkbeelden van de Nederlandse kiezer. Het onderzoek wordt uitgevoerd door Stichting Kiezersonderzoek Nederland (SKON) (Brandt et al., 2021, p.5).

Deze databases bestaan uit data die zijn verzameld door middel van enquêtes, en deze enquêtes werden twee keer afgenomen bij de respondenten: voor en na de verkiezing. Bijvoorbeeld: bij de verkiezingen van 2021 is er een enquête-onderzoek gedaan onder stemgerechtigden in Nederland tussen 26 januari en 14 maart 2021 en een tussen 18 maart en 17 mei 2021 (Jacobs et al., 2021, p.4). Nota bene: de officiële verkiezingsdag in 2021 was 17 maart 2021.

Het is van belang de verkiezingen in zowel 2017 als in 2021 te onderzoeken, om een duidelijker en representatiever beeld te krijgen van de perceptie op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging op het feit of een kiezer op een nieuwe partij stemde.

De makers en afnemers van het Nationaal Kiezersonderzoek beogen een representatieve steekproef te selecteren die representatief is voor de Nederlandse kiesgerechtigde populatie, maar doordat niet alle geselecteerde deelnemers ook daadwerkelijk deel hebben genomen aan het onderzoek kan de steekproef wat vertekend raken (Rekker, Van der Meer & Van der Kolk, 2018, p. 100; Jacobs et al., 2021, p. 5). Er wordt een kanttekening gemaakt dat niet-stemmers minder geïnteresseerd zijn in de politiek en participatie in het algemeen en daardoor ook minder bereid zijn om mee te doen aan een onderzoek als dit (Rekker et al., 2018 p. 101).

Afhankelijke variabele

De afhankelijke variabele die in de hypothese wordt gemeten, is de partijvoorkeur van een kiezer: of de kiezer wel of niet op een nieuwe partij heeft gestemd. Het maakt in dit onderzoek niets uit op welke nieuwe of gevestigde partij er is gestemd, alleen of de partij wel of niet al zetelde in het parlement is van belang. Hiertoe is besloten omdat in dit scriptie-onderzoek de perceptie van kiezers op of er een gebrek is aan regionale vertegenwoordiging in de politiek, invloed kan hebben op het stemgedrag van een kiezer in het opzicht of hij/zij op een nieuwe partij stemt; daarbij moeten dus alle nieuwe partijen in consideratie worden genomen. Dit kan enige implicaties hebben voor de uitkomst en dat zal later besproken worden in de conclusie.

In zowel het Nationaal Kiezersonderzoek van 2017 als dat van 2021 is gevraagd naar op welke partij er is gestemd door de respondent. In beide databases is deze variabele aangeduid als ‘Party voted for in 2017 parliamentary elections’ (Rekker et al., 2018, p. 39) en ‘Party voted for in 2021 parliamentary elections’ (Jacobs et al., 2021, p. 77).

Het aantal antwoordmogelijkheden dat bij deze vraag gegeven was verschilt wel per verkiezingsonderzoek. Bij beide verkiezingen deed er simpelweg een verschillend aantal partijen mee.

In 2017 kon er op 20 partijen gestemd worden (Rekker et al., 2018, p. 39) en in 2021 kon er op 37 partijen gestemd worden (Jacobs et al., 2021, pp. 77-78).

Om de afhankelijke variabele meetbaar te maken in het opzicht dat we kunnen zien of een kiezer wel of niet op een nieuwe partij heeft gestemd, werd een nieuwe dichotome variabele aangemaakt. Daarbij werden al bestaande partijen gehercodeerd tot 0 en alle nieuwe partijen tot 1.¹

Onafhankelijke variabelen

In de hypothese meten we de invloed van het gevoel van gebrek aan regionale vertegenwoordiging op de partijkeuze van een kiezer. Om de regionale vertegenwoordiging te operationaliseren, wordt gekeken naar welke variabelen het dichtste in de buurt komen bij het meten van het gebrek aan deze regionale vertegenwoordiging. In het Nationaal

¹ De missende waarden zijn niet meegenomen in deze nieuwe dichotome variabele, omdat er in dit scriptie-onderzoek wordt gefocust op de vraag of de kiezer, ingegeven door onafhankelijke variabelen, ervoor heeft gekozen op een nieuwe partij te stemmen. Daarbij is het niet van belang de respondenten mee te nemen die bijvoorbeeld blanco hebben gestemd of niet willen prijsgeven welke partij ze hebben gekozen, omdat het verder niets bijdraagt aan het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

Kiezersonderzoek van 2017 is respondenten de stelling voorgelegd ‘Iedere regio of provincie moet eigen Tweede Kamerleden hebben’. Daarop konden respondenten aangeven in hoeverre zij het daarmee eens waren: Helemaal mee eens, Mee eens, Niet mee eens maar ook niet mee oneens, Mee oneens, Helemaal mee oneens. De antwoorden die de respondenten op deze stelling gaven zijn gecodeerd in de variabele ‘Every region or province should have MPs’. In het Nationaal Kiezersonderzoek van 2017 is deze vraag gesteld bij de aanvullende enquête (Rekker et al., 2018, p. 112). In het Nationaal Kiezersonderzoek van 2021 is deze vraag niet aan de respondenten gesteld. Vandaar dat de invloed van het denkbeeld van de kiezer over dit onderwerp alleen gemeten kan worden aan de hand van deze variabele in het onderzoek van 2017.

In zowel het DPES van 2017 als 2021 is respondenten een andere stelling voorgelegd, namelijk: ‘Politici in Den Haag zijn niet geïnteresseerd in mijn regio’. Daarop konden respondenten aangeven in hoeverre zij het met de stelling eens waren door te kiezen uit de antwoordmogelijkheden Helemaal mee eens, Mee eens, Niet mee eens maar ook niet mee oneens, Mee oneens, Helemaal mee oneens, Weet niet en Wil niet zeggen.

In beide onderzoeken staan de antwoorden van de respondenten gelabeld onder de variabele ‘Politicians in The Hague do not care about my region’ (Rekker et al., 2018, p. 73; Jacobs et al., 2021, p. 73). Voor beide verkiezingen zal de invloed van de denkbeelden van de respondenten op dit onderwerp worden onderzocht.

De onafhankelijke variabele ‘regionale vertegenwoordiging’ wordt dus geoperationaliseerd aan de hand van bovenstaande variabelen.

Er is al vermeld dat er meer variabelen toegevoegd zullen worden aan het model, omdat er alternatieve factoren zijn die het stemmen op een nieuwe partij kunnen verklaren, die al bewezen zijn in de literatuur. De factoren die hiermee worden bedoeld zijn vertrouwen in de politiek van een kiezer en of een kiezer denkt dat corruptie een rol speelt in de politiek.

Of een kiezer denkt dat er corruptie is in de politiek zal onderzocht worden aan de hand van de volgende variabelen. In het DPES 2017 is aan de respondenten de volgende twee stellingen voorgelegd omtrent dit gebied: ‘Politici zijn corrupt’ en ‘Politici zijn zakkenvullers’ en is de vraag gesteld ‘Hoe wijdverspreid is volgens u corruptie onder Nederlandse politici?’ (Rekker et al., 2018, p. 61, 62 & 144). Er kon door respondenten op een Likertschaal antwoord worden gegeven (Joshi, A., Kale, S., Chandel, S., & Pal, D.K., 2015, p. 397). In het Nationaal Kiezersonderzoek van 2021 werd respondenten ook de stelling voorgelegd ‘Politici

zijn zakkenvullers'. En er werd dezelfde vraag gesteld 'Hoe wijdverspreid is volgens u corruptie onder Nederlandse politici?' (Jacobs et al., 2021, p. 107).

Om het vertrouwen van de kiezer in Nederlandse politici te meten worden de volgende variabelen gebruikt. In zowel het DPES van 2017 als die van 2021 is respondenten gevraagd te reageren op de stelling 'De meeste politici zijn te vertrouwen' (Rekker et al., 2018, p. 68; Jacobs et al., 2021, p. 132), 'Politici zijn eerlijk' (Rekker et al., 2018, p. 60; Jacobs et al., 2021, 95), en 'Politici houden zich aan hun beloftes' (Rekker et al., 2018, 61; Jacobs et al., 2021, p. 96).

Logistische regressie en kruistabellen

In dit onderzoek wordt de invloed van de onafhankelijke variabelen op de afhankelijke variabele gemeten. Daarbij zijn de onafhankelijke variabelen ordinaal gemeten op de Likertschaal (Joshi et al., 2015, p. 397) en is de afhankelijke variabele omgeschreven tot een dichotome variabele (zie onder 'afhankelijke variabele' en 'onafhankelijke variabelen'). De test die hier het beste bij past, is de logistische regressie (Sieben & Linssen, 2009, p. 1). De logistische regressie gaat uit van kansen. Dat wil zeggen dat het logistische regressiemodel in dit scriptie-onderzoek de kans schat dat iemand op een nieuwe partij stemt, en per onafhankelijke variabele aangeeft wat het effect op die kans is (Sieben & Linssen, 2009, p. 1). Hoewel de onafhankelijke variabele is gemeten op de ordinale Likertschaal, worden de onafhankelijke variabelen in de logistische regressie gebruikt als interval-ratio variabelen waarbij de schaal van 1-5 loopt.

Ook worden er kruistabellen gepresenteerd om het verloop van de variabelen en het verband tussen beide gedetailleerder te kunnen bekijken (Onderzoekenspss.nl, z.d.). Dit wordt alleen gedaan voor de onafhankelijke variabelen die de perceptie op regionale vertegenwoordiging bij kiezers meten, omdat dat de kern is van dit scriptie-onderzoek.

Resultaten

Tabel 1. De relatie tussen het gepercipieerde gebrek aan interesse bij Haagse politici op de regio en de stem op een nieuwe partij (2017)

		Percipieerde gebrek aan interesse bij Haagse politici op mijn regio 2017					
		Sterk mee eens	Beetje mee eens	Niet mee eens	Beetje mee oneens	Sterk mee oneens	Totaal
		en niet mee oneens					
Stem op een nieuwe partij	Nee	97,9%	96,0%	96,5%	97,9%	96,9%	97,0%
	Ja	2,1%	4,0%	3,5%	2,1%	3,1%	3,0%
Totaal		189	699	694	884	64	2530

Bron: DPES 2017

Tabel 2. De relatie tussen de gepercipieerde noodzaak voor vertegenwoordigers per regio en de stem op een nieuwe partij (2017)

		Percipieerde noodzaak voor vertegenwoordigers per regio 2017					
		Sterk mee eens	Beetje mee eens	Niet mee eens	Beetje mee oneens	Sterk mee oneens	Totaal
		en niet mee oneens					
Stem op een nieuwe partij	Nee	99,1%	97,5%	97,9%	96,5%	96,4%	97,4%
	Ja	0,9%	2,5%	2,1%	3,5%	3,6%	2,6%
Totaal		112	565	561	367	111	1716

Bron: DPES 2017

Tabel 3. De relatie tussen het gepercipieerde gebrek aan interesse bij Haagse politici op de regio en de stem op een nieuwe partij (2021)

		Percipieerde gebrek aan interesse bij Haagse politici op mijn regio 2021					
		Sterk mee eens	Beetje mee eens	Niet mee eens	Beetje mee oneens	Sterk mee oneens	Totaal
		en niet mee oneens					
Stem op een nieuwe partij	Nee	90,2%	89,5%	93,6%	91,3%	88,4%	91,4%
	Ja	9,8%	10,5%	6,4%	8,7%	11,6%	8,6%
Totaal		234	723	1031	746	129	2863

Bron: DPES 2021

Tabel 4. Logistische regressieanalyse voor de kans op een nieuwe partij te stemmen

	2017	2021
(Constante)	-6,119**	-4,229***
	(1,829)	(0,720)
Politici in Den Haag zijn niet geïnteresseerd in mijn regio	-0,193	0,041
	(0,189)	(0,076)
Elke regio of provincie zou eigen vertegenwoordigers moeten hebben	0,260	-
	(0,152)	-
Politici zijn corrupt	-0,147	-
	(0,238)	-
Politici zijn zakkenvullers	-0,147	0,099
	(0,218)	(0,090)
Hoe wijdverspreid is corruptie onder politici?	0,275	0,013
	(0,264)	(0,118)
De meeste politici zijn te vertrouwen	-0,223	0,232*
	(0,223)	(0,101)
Politici zijn eerlijk	0,373	0,224*
	(0,262)	(0,113)
Politici houden zich aan hun beloftes	0,482	0,010
	(0,270)	(0,111)
-2LL	348,285	1459,229
Cox and Snell's R ²	0,014	0,008
Nagelkerke R ²	0,062	0,018
Hosmer en Lemeshow test: X ²	7,748	3,626
Omnibus test: X ²	20,369**	20,097**
N	1496	2496

Noot: binaire logistische regressiecoëfficiënten met standaardfouten tussen haakjes.

***p<0,001, **p<0,01, *p<0,05

In tabel 1 en 3 zijn kruistabellen te zien die het verband tussen of een kiezer desinteresse voelt van politici in Den Haag in zijn of haar regio en of de kiezer op een nieuwe partij stemt. Als je alleen naar de percentages kijkt, zie je in de twee tabellen dat er geen eenduidig verband bestaat tussen in hoeverre een kiezer vindt dat politici niet geïnteresseerd zijn in zijn of haar regio en of de kiezer op een nieuwe partij stemt: het stemmen op een nieuwe partij neemt niet af zodra de kiezer een mindere desinteresse van politici in zijn of haar regio voelt. Er moet wel bij vermeld worden dat er veel meer respondenten hebben gestemd op de opties die een minder extreme mening omtrent dit onderwerp aanduiden: een overgroot deel heeft in zowel 2017 als 2021 gestemd op ‘beetje mee oneens’; ‘beetje mee oneens, beetje mee eens’ en ‘beetje mee eens’. Er werd weinig gestemd op de twee uiterste opties van ‘sterk mee eens’ en ‘sterk mee oneens’.

In tabel 2 wordt de relatie tussen of een kiezer vindt dat er een noodzaak bestaat voor eigen politici voor elke regio of provincie en of de kiezer op een nieuwe partij stemt. Hoewel wordt verwacht dat kiezers die het hier mee eens zijn eerder op een nieuwe partij stemmen dan kiezers die het hier mee oneens zijn, lopen de percentages van of de kiezers op een nieuwe partij hebben gestemd op naarmate de kiezer het minder met de stelling eens is. Wel moet de kanttekening weer gemaakt worden dat het overgrote deel van de respondenten op de opties in het ‘midden’ hebben gestemd dan de ‘extremere’ opties.

Er zijn daarnaast twee binaire logistische regressies gedraaid met verschillende data uit de onderzoeken van 2017 en 2021 om de hypothese te testen.

Als eerste wordt gekeken naar 2017, dat is de binaire logistische regressie die is gedaan met de data uit het DPES 2017. Er wordt gekeken naar hoe goed het model bij de data past: is het gebruikte model te vertrouwen? Daarvoor moet gekeken worden naar de Hosmer en Lemeshow Goodness-of-Fit test. Deze test meet of het model de beschikbare data goed kan classificeren: wanneer de uitkomst niet significant is kan aangenomen worden dat de logistische regressie de data voldoende kan classificeren (Hosmer en Lemeshow, 2013, p. 47).

De resultaten van deze test met data uit 2017 zijn niet significant, waardoor op basis van deze test aangenomen kan worden dat het model de data voldoende kan classificeren. Daarna wordt gekeken naar de Omnibus Test of Model Coefficients. Deze Omnibus test meet de Chi²-toets die de aannemelijkheidsratio van een model met alleen maar een constante vergelijkt met het de aannemelijkheidsratio van het gebruikte model (Sieben & Linssen, 2009, p. 6). Bij 2017 is de Chi² van 20,369 significant op $p < 0,01$. Daarom kan gesteld worden dat het model goed in staat is de data te classificeren. Tot slot wordt, om de betrouwbaarheid van

het gebruikte model te bekijken, de toets van Nagelkerke R^2 belicht. Deze toets geeft de pseudo variantie van het model aan en hoe dicht deze bij de 1 komt, hoe beter het model wordt geacht te kunnen voorspellen (Centraal Bureau voor Statistiek, 2020, p. 2). Bij 2017 is de Nagelkerke R^2 0,062, wat betekent dat deze test aangeeft dat het model wel wat voorspellingskracht heeft, maar dat er voorzichtig mee moet omgegaan worden.

Ten tweede worden de effecten van de onafhankelijke variabelen geïnterpreteerd. Wat blijkt, is dat geen enkele onafhankelijke variabele in het model significant is. Dat betekent dat de hypothese, dat het gevoel van gebrek aan regionale vertegenwoordiging invloed heeft op of een kiezer op een nieuwe partij stemt, verworpen moet worden. Wat echter opvallend is, is dat de andere onafhankelijke variabelen die zijn meegenomen in het model ook geen significantieniveau bereiken. Dat terwijl de onafhankelijke variabelen al zijn bewezen in de bestaande literatuur om invloed te hebben op de partijvoorkeur van een kiezer. Hier zal in de discussie op worden teruggekomen.

Het model met de data uit 2021 is ook een binaire logistische regressie. Er wordt weer eerst gekeken naar hoe goed het model bij de data past. Op basis van de Hosmer en Lemeshowtest en op basis van de Omnibus test is het model goed in staat de beschikbare data te classificeren. De Nagelkerke R^2 is kleiner dan bij 2017, wat betekent dat 2017 een grotere voorspellende kracht had dan dit model heeft. Er moet voorzichtig omgegaan worden met de voorspellingen in dit model.

Hierna wordt gekeken naar de effecten van de onafhankelijke variabelen van het model. Wat opvallend is, is dat de twee variabelen ‘De meeste politici zijn te vertrouwen’ en ‘Politici zijn eerlijk’ nu wel significant zijn op een niveau van $p < 0,05$. Met de data van het DPES 2021 hebben deze twee onafhankelijke variabelen dus wel invloed op een kiezer op een nieuwe partij stemt. Echter zijn de resultaten van de variabelen die de hypothese meten, van de regionale vertegenwoordiging, niet significant, en moet ook bij het model met de data uit 2021 de hypothese verworpen worden.

Conclusie en discussie

Op basis van model 2017 en model 2021 moet ‘*H1: Kiezers die vinden dat hun regio niet voldoende gerepresenteerd wordt stemmen eerder op een nieuwe partij, dan kiezers die vinden dat hun regio voldoende gerepresenteerd wordt*’ verworpen worden. De perceptie op het gebrek aan regionale vertegenwoordiging kan op basis van dit model niet voorspellen of een kiezer wel of niet op een nieuwe partij zal stemmen.

Gekeken naar de kruistabellen waaruit wat descriptieve statistieken van de populatie respondenten bij beide Dutch Parliamentary Election Studies gehaald kunnen worden, moeten er echter wat nuances aangebracht worden op de conclusie.

In de kruistabellen is te zien dat respectievelijk 97,0%, 97,4% en 91,4% van de ondervraagde respondenten bij de onafhankelijke variabelen die de perceptie op de regionale vertegenwoordiging meten op een al bestaande partij hebben gestemd. Een overwegend klein deel heeft dus maar op nieuwe partijen gestemd. Ook is te zien in de tabel 2 ‘*Deviations of the DPES sample from the population*’ van het Codebook van het NKO van 2017 dat maar 1,7% van de populatie op DENK stemde, 1,5% op FVD en 1,6% op een andere nieuwe partij in 2017. En bij de ‘*Supplementary Questionnaire*’ stemde zelfs 1,4% totaal van de respondenten op nieuwe partijen (Rekker et al., 2018, p. 10). Dat terwijl de stelling ‘iedere regio of provincie moet eigen Tweede Kamerleden hebben’ alleen in deze supplementary questionnaire werd gesteld (Rekker et al., 2018, p. 112). De populatie die onderzocht werd is dus klein.

Bij de methodologie en analyse onder het kopje ‘*Dutch Parliamentary Election Study*’ is al kort genoemd dat meer mensen deelnemen aan dit soort politieke onderzoeken die wel geïnteresseerd zijn in de politiek dan niet. Er is al het argument genoemd dat mensen die zich meer distantieerden van de politiek waarschijnlijk eerder geneigd zijn te stemmen op een nieuwe partij dan mensen die zich niet distantieëren van ‘wat er in Den Haag gebeurt’, en daarom is het aantal mensen dat in het DPES op een nieuwe partij heeft gestemd wellicht niet volledig representatief voor de Nederlandse kiezerspopulatie. Daarbij komt dat andere onafhankelijke variabelen die populisme bij de kiezer uitdrukken ook in de meeste gevallen niet significant waren: een ander voorbeeld van dat de populatie van deze databases wellicht niet representatief is.

Onder het kopje ‘Welke nieuwe partijen?’ is al vermeld dat de nieuwe partijen die meededen aan de nationale verkiezingen van 2017 en 2021 niet allemaal anti-establishment zijn. Het argument van ‘Peripheral Resentment’ om de hypothese op te baseren komt voort uit het patroon dat te zien is dat kiezers die verder verwijderd zijn van het politieke centrum, zich

vaker distantiëren van de landelijke politiek en hiertegen een wrok koesteren. Maar als niet alle nieuwe partijen standpunten vertegenwoordigen die zich afzetten tegen de al bestaande politiek, is het voor de kiezer die een alternatief zoekt omdat zij cynisch is over de politieke gang van zaken, niet gediend bij een partij die zich niet afzet tegen de al bestaande politiek. Wat hiermee bedoeld wordt, is dat een respondent die in het DPES van 2017 of 2021 is opgenomen, wel op een nieuwe partij gestemd kan hebben, maar niet per se cynisch is over het gebrek aan regionale vertegenwoordiging of de politiek in zijn algemeenheid. Daarmee vertroebelt het beeld dat alle kiezers die op een nieuwe partij hebben gestemd zich afzetten tegen de politiek.

Tot slot wordt ingegaan op eventueel vervolgonderzoek. Dat de resultaten van dit onderzoek niet significant zijn betekent dat op basis van deze data de hypothese niet hardgemaakt kan worden, maar het betekent niet dat kiezer die op nieuwe partijen stemmen nu per definitie regionale vertegenwoordiging geen belangrijk thema vinden. De roep om regionale vertegenwoordiging blijft bestaan in de politiek (denk aan de oproep van Pieter Omtzigt in 2021, zie onderdeel '*Het Nederlandse kiesstelsel*') en de Tweede Kamer is een concentratie van Randstedelingen. Ook is de fragmentatie in de Nederlandse politiek hoog; voor nieuwe partijen is het relatief makkelijk een zetel te bemachtigen in het parlement, met alle negatieve van politieke fragmentatie van dien.

Een aanbeveling die gedaan wordt is om het onderzoek 'om te draaien': vraag aan kiezers van nieuwe partijen of zij inderdaad op een nieuwe partij hebben gestemd omdat zij in meer of mindere mate de regionale vertegenwoordiging missen. Zo kan er dichter bij de beweegredenen van de kiezer gekomen worden. Want het feit blijft bestaan dat tussen de Haagse politiek en de Nederlandse bevolking een mate van discrepantie in representatie bestaat.

Referenties

- Andeweg, R. B. (2005). The Netherlands: the sanctity of proportionality. *The Politics of electoral systems*, 491-510.
- Bakker, G. (2022, 5 mei). Zorg voor regionale spreiding Kamerleden (Opinie). *Leeuwarder Courant*. Geraadpleegd op 17 december 2022, van:
<https://lc.nl/opinie/Zorg-voor-regionale-spreiding-Kamerleden-27658512.html>
- Bélanger, É., & Nadeau, R. (2005). Political trust and the vote in multiparty elections: The Canadian case. *European journal of political research*, 44(1), 121-146.
- BoerBurgerBeweging (2021, 15 februari). Verkiezingsprogramma Algemeen 2021-2025. Geraadpleegd op 21-11-2022, van:
https://boerbürgerbeweging.nl/wp-content/uploads/2022/11/BBB_Verkiezingsprogramma_Algemene_Programma_2022.pdf
- Brandt, M., Zandvliet, R., Kooiker, A., & Smits, A. (2021, juni). Veldwerkverantwoording Nationaal Kiezersonderzoek 2021. Geraadpleegd op 28-11-2022, van:
<https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:230947/tab/2>
- CDA. (2021). Verkiezingsprogramma 2021-2025: *Nu doorpakken*. Geraadpleegd op 23-11-2022, van:
<https://www.cda.nl/verkiezingsprogramma>
- Centraal Bureau voor Statistiek. (2020). *Logistische regressieanalyse*. Geraadpleegd op 28-11-2022, van:
<https://www.cbs.nl/-/media/pdf/2020/51/logistische-regressieanalyse---phgsg-2020.pdf>
- Chiru, M., Popescu, M., & Székely, I. G. (2021). Political opportunity structures and the parliamentary entry of splinter, merger, and genuinely new parties. *Politics*, 41(3), 316-333.
- de Lange, S., van der Brug, W., & Harteveld, E. (2022). Regional resentment in the Netherlands: A rural or peripheral phenomenon?. *Regional Studies*, 1-13.
- FVD.nl. (z.d.). *Directe Democratie*. Geraadpleegd op 26-11-2022, van:
<https://fvd.nl/standpunten/directe-democratie>
- Gallagher, M. & Mitchell, P. (2017). Dimensions of Variation in Electoral Systems. In Herron, E.S., Pekkanen, R.J. & Shugart, M.S. (eds) *The Oxford Handbook of Electoral Systems* (pp. 23-40), Oxford University Press.

- Hanley, S., & Sikk, A. (2016). Economy, corruption or floating voters? Explaining the breakthroughs of anti-establishment reform parties in eastern Europe. *Party Politics*, 22(4), 522-533.
- Hawkins, K., Read, M., & Pauwels, T. (2017). Populism and its causes. *The Oxford handbook of populism*, 267-286.
- Hosmer Jr, D. W., Lemeshow, S., & Sturdivant, R. X. (2013). *Applied logistic regression* (Vol. 398). John Wiley & Sons.
- JA21. (2021). Verkiezingsprogramma 2021-2025: *Het Juiste Antwoord*. Geraadpleegd op 26-11-2022, van: <https://dnpprepo.ub.rug.nl/86186/1/JA21%20verkiezingsprogramma%20TK%202021%20definitief.pdf>
- Jacobs, K., Sipma, T., Lubbers, M., Spierings, N., & Van der Meer, T. (2021). Dutch Parliamentary Election Study 2021: Research Description and codebook. Geraadpleegd op 28-11-2022, van: <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:230947/tab/2>
- Joshi, A., Kale, S., Chandel, S., & Pal, D. K. (2015). Likert scale: Explored and explained. *British journal of applied science & technology*, 7(4), 396.
- Kiesraad (2021, 16 april). Proces-verbaal van de verkiezingsuitslag van de Tweede Kamer. Geraadpleegd op 22-11-2022, van: <https://www.kiesraad.nl/adviezen-en-publicaties/proces-verbalen/2021/03/26/uitslag-tweede-kamerverkiezing-17-maart-2021>
- Kiesraad (2021, 29 januari). Advies Kiesraad over wetsvoorstel nieuw kiesstelsel. Geraadpleegd op 17 -12-2022, van: <https://www.kiesraad.nl/actueel/nieuws/2021/01/29/advies-kiesraad-over-wetsvoorstel-nieuw-kiesstelsel>
- Krouwel, A., & Lucardie, P. (2008). Waiting in the wings: New parties in the Netherlands. *Acta Politica*, 43(2), 278-307.
- Marcos-Marne, H., Plaza-Colodro, C., & Freyburg, T. (2020). Who votes for new parties? Economic voting, political ideology and populist attitudes. *West European Politics*, 43(1), 1-21.
- Nagtzaam, M., & Louwerse, T. (2022). Geographical Representation Under a Single Nationwide District: The Case of the Netherlands. *Legislative Studies Quarterly*.
- Omtzigt, P. [Pieter Omtzigt]. (2021, 2 november). Pieter Omtzigt bij Humberto over regionale vertegenwoordiging [Video]. Youtube. Geraadpleegd op 28 november 2022, van

- <https://www.youtube.com/watch?v=1ZEUSIbUWRo>
- Onderzoekenspss.nl. (z.d.). *SPSS kruistabellen*. Geraadpleegd op 18 december 2022, van: <http://www.onderzoekenspss.nl/spss-handleiding/spss-tabellen/kruistabellen.html>
- Otjes, S., & de Wardt, M. V. (2020). Distance, dissatisfaction or a Deficit in attention: why do citizens vote for new parties?. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 1-22.
- Parlement.com. (2021, 29 oktober). *Record aan diggelen: kabinetsformatie 2021 is nu officieel de langste ooit*. Geraadpleegd op 23-11-2022, van: https://www.parlement.com/id/vInyasi92ann/nieuws/record_aan_diggelen_kabinetsformatie
- Parlement.com. (18 juli 2022). *Minister gaat wetsvoorstel over nieuw kiesstelsel aanpassen*. Geraadpleegd op 17-12-2022, van: https://www.parlement.com/id/vluqdfimnevu/nieuws/minister_gaat_wetsvoorstel_over_nieuw
- Parlement.com. (z.d.). *Verkiezingsuitslag: zo ziet de nieuwe Tweede Kamer eruit*. Geraadpleegd op 23-11-2022, van: https://www.parlement.com/id/vl52fln02tkp/verkiezingsuitslag_zo_ziet_de_nieuwe
- Parlement.com. (z.d.). *Samenstelling Tweede Kamer na de verkiezingen van 17 maart 2021*. Geraadpleegd op 17-12-2022, van: https://www.parlement.com/id/vlfkldqjwmw/samenstelling_tweede_kamer_na_de
- Rekker, R., Van der Kolk, H., Van der Brug, W., & Van der Meer, T. (2018). *Dutch Parliamentary Election Study 2017: Research Description and Codebook*. Geraadpleegd op 28-11-2022, van: <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:101156/tab/2/rd/1>
- Rekker, R., Van der Meer, T., & Van der Kolk, H. (2017). *Onderzoeksverantwoording NKO 2017*. Geraadpleegd op 28-11-2022, van: <https://easy.dans.knaw.nl/ui/datasets/id/easy-dataset:101156/tab/2>
- Rodríguez-Pose, A. (2018). The revenge of the places that don't matter (and what to do about it). *Cambridge journal of regions, economy and society*, 11(1), 189-209.
- Sieben, I., & Linssen, L. (2009). *Logistische regressie analyse: een handleiding*. Geraadpleegd via www.ru.nl/publish/pages/525898/logistischeregressie.pdf.
- Sikk, A. (2012). Newness as a winning formula for new political parties. *Party Politics*, 18(4), 465-486.

- Sipma, T., Lubbers, M., Van der Meer, T., Spierings, N., & Jacobs, K. (2021). Versplinterde vertegenwoordiging. Nationaal Kiezersonderzoek 2021.
- Staatscommissie parlementair stelsel. (2018). *Lage drempels, hoge dijken: democratie en rechtsstaat in balans*. Eindrapport van de staatscommissie parlementair stelsel. Geraadpleegd op 24-11-2022, van: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-867564.pdf>
- van der Heijde, H. (2011). De PVV is in het dorp!. *AGORA Magazine*, 27(4).
- van der Meer, T., van der Kolk, H., & Rekker, R. (2017). Aanhoudend wisselvallig. Nationaal Kiezersonderzoek 2017.
- van de Wardt, M., & Otjes, S. (2022). Mind the gap: How party–voter incongruence fuels the entry and support of new parties. *European Journal of Political Research*, 61(1), 194-213.
- van de Wardt, M., Otjes, S., & Beyens, S. (2017). Fractionalisatie, volatiliteit en nieuwe partijen. *RES PUBLICA*, 1.
- van Holsteyn, J. (2021, 15 februari). Veel partijen, dat is juist weldaad voor de democratie. *Trouw*. Geraadpleegd op 28 november 2022, van: <https://www.trouw.nl/opinie/veel-partijen-dat-is-juist-weldaad-voor-democratie~b91051577/>
- VOLT Nederland. (2021). Verkiezingsprogramma 2021-2025. Geraadpleegd op 26-11-2022, van: https://static1.squarespace.com/static/5f82f878bf19dc36c8f0f0c9/t/605268fdc190496c5f653579/1616013576737/Volt_nl_programma_CR-16-3-22.pdf
- Wuttke, A. (2020). New political parties through the voters' eyes. *West European Politics*, 43(1), 22-48.

Databases:

- Jacobs, Dr. K. (Radboud University); Lubbers, Prof. M. (Utrecht University); Sipma, Dr. T. (University of Tilburg); Spierings, Dr. N. (Radboud University); Van der Meer, Prof. T.W.G. (University of Amsterdam) (2021): *DUTCH PARLIAMENTARY ELECTION STUDY 2021 (DPES/NKO 2021)*. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-xcy-ac9q>
- Meer, prof. dr. T.W.G. van der (University of Amsterdam); Kolk, dr. H. van der (University of Twente); Rekker, dr. R. (University of Amsterdam) (2017): *Dutch Parliamentary Election Study 2017 (DPES/NKO 2017)*. DANS. <https://doi.org/10.17026/dans-xby-5dhs>